

Därmed är icke sagt att den kristna läran måste försvaras som skydd för moralen. Många tänker sig att den kristna moralen kan ersättas med en annan, ur deras synpunkt högre moral. Andra tänker sig att den kristna moral som så länge varit härskande skall bevara sin ställning även om de religiösa dogmerna, dvs. den religiösa tron i mera egentlig mening, faller bort. Dessa frågor skall här inte beröras. Vad jag vill hävda är att, såsom Hedenius betonar, de kristna har orätt då de förnekar möjligheten av en moral utan religion och att vissa ateister har orätt då de förnekar att religionen kan påverka moralen. Hurudan moralen blir beskaffad i ett avkristnat Västerland synes mig omöjligt att förutsäga: måhända reduceras den till ett socialt minimum — vilket väl i grunden är de kristnas åsikt —, måhända förändras eller utvecklas den i en riktning som för närvarande inte kan skönjas.

Hedenius tar också upp frågan om odödlighetstron ur den enskildes synpunkt: bidrar den till hans lycka eller inte (artikeln 11 juni)? Åt dem som känner skräck inför förintelsen anbefaller han ett radikalmedel: att inte tänka på döden. "Detta medel är i alla avseenden överlägset odödlighetstron: det är mycket effektivare, och det kräver inga offer av vårt förnuft... Någon form av struts-politik ligger det inte här. Denna maxim innebär nämligen inga som helst restriktioner för tanken, utan blott för den orkeslösa fantasin. Odödlighetsfrågan är egentligen en moralisk fråga, en fråga om självdisciplin alltså."

Vad beträffar religionens och speciellt kristendomens inflytande på den enskildes lycka är, såvitt jag kan förstå, samma principiella skepsis motiverad som då det gäller moralfrågan. Att många människor vunnit lycka genom tro — främst då denna tro innefattat tro på evig salighet — kan inte gärna förnekas. Inte heller att andra känt lycka och frigörelse då de kastat alla trosföreställningar från sig. Å andra sidan lider många religiösa av skuld känsla och oro för eviga straff, medan många irreligiösa pinas av tanken på förintelsen och alltings meningslöshet (att föreställningen om mening i tillvaron är ytterst oklar mildrar inte detta lidande). Någon summering av dessa poster är inte möjlig. Vi vet inte tillräckligt om hur folk känner. Vi vet inte i vad mån lyckokänsla (eller motsatsen) vid tro eller otro framkallas av vederbörandes föreställningar eller betingas av allmänna psykiska företeelser hos individen, som i sin tur predisponerar till en religiös eller irreligiös åskådning. Vi vet inte om exempelvis förintelsefruktan till stor del är konsekvensen av en religiös uppfostran, som kommer utron att te sig som en desillusion. Läget i en avkristnad värld kan vi inte heller på denna punkt föreställa oss.

Förslaget att vi skall upphöra att tänka på döden kan nog inte lösa svårigheterna. Det är ingen struts-politik, säger Hedenius, ty därmed fångslas inte tanken, utan bara den orkeslösa fantasin; fantasin innefattar emellertid tänkande, och alldeles orkeslös är den inte, ty då vore Hedenius råd onödigt. Inte heller kan den satsen accepteras att moralen kräver avspänning från tankar på pinsamma och ofrånkomliga ting. Allra minst är det träffande att påstå att metoden "i alla avseenden" är odödlighetstron överlägsen. De flesta människor tror på odödlighet, men de följer Hedenius recept såtillvida som de undviker att analysera och därmed undergräva sin tro. Ser man saken blott ur det angenämas synpunkt, kan denna suddiga odödlighetstro inte gärna vara underlägsen en dödlighetstro som i det hela

undviker att syssla med frågan, men dock då och då måste kasta en orolig blick på den framtida förintelsen.

Herbert Tingsten

D · N

14/6 1947

Skördetid efter vanstyre

Statsministern förklarade i sitt torsdagstal att det var taktiskt förmånligt för regeringen och regeringspartiet att rundabordskonferensen med representanter för skilda näringsgrenar strandat. Uttalet kan synas överraskande. Konferensen har sammankallats av regeringen, och då detta skedde sade man sig vara angelägen om att nå enighet och ett positivt resultat. Nu är man belåten över oenigheten och det negativa resultatet. Samtidigt riktas genom partipressen vädjanden till andra partier och folkgrupper att sluta upp kring regeringen, att upphöra med en opposition som påstås skada de styrandes verksamhet och auktoritet. Bristen på sammanhang faller envar i ögonen.

Situationen var emellertid likartad för tre månader sedan, då den politiska inflationskonferensen sprack. Regeringen deklarerade sin förmåga att klara saken utan kompromisser och understöd från andra. Dess talesmän påstod i riksdagsdebatterna den 19 mars att Sveriges ekonomiska läge "i själva verket" var gott. Oppositionen uppmanades att samla sig kring statsledningen för att underlätta dess arbete. Detta hindrade icke en av regeringens ledande män — sedermera under partiets enhälliga hyllning befordrad till en mera ansvarsfull post i utlandet — att förklara att de borgerliga partierna medvetet drev fram inflationen under förebärande av att de ville motverka den. Metoden att arbeta för nationell samling är lika egenartad i juni som i mars.

Denna metod är över huvud be-tecknande för regeringens uppträdande. I januari 1946 förnekas inflationsfaran med samma trygga självsäkerhet med vilken den erkännes och inskärpes ett år senare. Den konferens för debatt kring inflationen som oppositionen länge begärt ansågs ännu på hösten 1946 onödigt; två månader senare sammankallades en dylik konferens, ehuru icke av den typ som kritikerna önskat; efter ytterligare några veckor sades den uppgörelse som konferensen avsett vara överflödigt. I december 1946 annonserade en minis-

ter importreglering; hans utsaga dementerades; tre månader senare kom importregleringen — sedan tiotals miljoner förlorats genom det underliga missförståndet i december. Kro-nans uppskrivning på sommaren 1946 följdes av en prisreglering som kostade de svenska exportörerna och därmed det svenska folkhushållet väldiga summor; finansministern erkände senare sitt misstag med den glada otvungenhet som ännu aldrig övergivit honom. Det ryska avtalet genomdrevs i november under optimistiska förutsägelser, som det redan påföljande mars verkade sårande att erinra om. Det är icke något speciellt för denna regering att den misslyckats — även om dess misslyckande efter svenska förhållanden har ovanliga dimensioner. Det karaktäristiska är föreningen av be-läenhet och misslyckande; en regering som har starkare parlamenta-risk förankring än någon tidigare svensk regering söker vältra ansvaret på oppositionen samtidigt som den begär att oppositionen genom tystnad och anslutning skall bana regeringen väg till framgång.

Regeringens politik när det gäller att hejda inflationen och trygga den svenska valutan i förhållande till utlandet har främst kännetecknats av vankelmod och senfärdighet. Importregleringen kunde måhända ha undvikits, men det väsentliga är att den icke genomfördes omedelbart sedan dess nödvändighet — utifrån den av regeringen förda politiken — insetts; därigenom måste den bli mera genomgripande än eljest varit erforderligt. I fråga om lönerna har regeringen vägrat att varna för höjningarna och beskyllt motståndarna för fiendlighet mot arbetarklassen. I verkligheten har man nått en punkt då lönehöjningarna icke medför en höjning av arbetarnas standard; antingen måste vederbö-rande belopp sparas eller blir de utan betydelse genom penningvär-dets fall. Att regeringen äntligen dragit konsekvenserna av denna insikt synes framgå av den officiella kommunikéns uttalande om "åter-hållsamhet i fråga om nya inkomstkrav". De militära sparsamhetsåtgärderna, som ännu för några veckor sedan var onödiga enligt regeringens mening, är ett tredje exempel på en märklig förmåga att bedöma läget fel även på kort sikt och att därför alltid komma för sent.

Regeringen famlar — men den tror sig alltid finna ett fäste i nya regle-

ringar. Till stor del är dessa regle-ringar av den art att de ej alls eller blott i mycket ringa grad bidrar att återställa jämvikten mellan penning-tillgång och varuproduktion. In-skränkningarna i rätten att resa och åka bil är medel som tillfredsställer den sociala avunden hos vissa grup-per, men ur valutasynpunkt är nära nog meningslösa — de ger under årtal mindre än vad en minister på en dag förstör genom ett oför-siktigt tal eller en felaktig förutsä-gelse. Samtidigt som en minister avdelas för att dundra mot Krän-gel-Sverige fulländas ett system som fyller samhället med byråkrater, blanketter, förbud och restriktioner.

Svagheterna i regeringspolitiken och det groteska i det aktuella lä- get belyses bäst genom en erinran om det ryska avtalet. Med efter- tryck hävdar regeringens talesmän att detta avtal ännu inte börjat till- lämpas och därför ej försvagat vår ställning. Detta är en halvsan- ning: leveranserna har inte börjat, men att de snart skall börja är ett förhållande som påverkar och måste påverka investeringarna och för- delningen av arbetskraft. När varu- sändningarna börjar blir svårigheterna än större. Samtidigt som de ut- lovade förslagen om mödrahjälp och bidrag till hyresgäster i vissa fastig- heter ställs på framtiden — det gäller här belopp på några tiotal miljoner — skall Sverige på kredit producera för bortåt 200 miljoner om året till det ryska folkhus- hållet. Ett slags polisjakt bedrivs för att hindra svenskarna att byg- ga sportstugor, men väldiga nyah- läggningar godtas då det gäller att tillverka varor som sänds till Ryss- land för att betalas först om många år. Regeringens plikt i denna fan- tastiska situation vore att inleda förhandlingar om jämkning i de gjorda utfästelserna. Allt tyder dock på att denna kredit är den enda fasta punkten i regeringens eko- nomiska politik.

Den vädjan om nationell samling som nu framställs är tilltalande. Lägets allvar fordrar avspänning och samverkan. Men detta mål kan icke vinnas utan en uppgörelse på lång sikt. Det kan icke vinnas genom att regeringen på egen begäran be- viljas frihet från kritik därför att kritik försvagar dess ställning. Alla svaga regeringar söker skydd bakom fosterlandets namn, söker hävda att den som kritiserar statsledningen också angriper staten. Så länge de- battfrihet finns kan Sverige icke ge- nom sådant narrspel bli en asyl för politisk oförmåga.

17/6

Motiveringen till kvarlätenskapsskatten

diskuteras i Svensk skattetidning av vår främste expert på området, professor Gösta Eberstein. I skatteberedningens förslag motiverades denna skatt — vars storlek skall bero på den avlidnes tillgångar, icke såsom arvsskatten på det ärvda be- loppet — med orden att skatten borde "likställas med en den avlid- nes skuld till det allmänna, vilken aktualiseras genom dödsfallet". Den- na framställning, som med total godtycklighet fingerar att förmögna personer egentligen står i skuld till staten, har blivit så hårt kritiserad att den icke kunnat vidhållas i pro- positionen. Där sägs i stället att det icke är nödvändigt att "binda sig vid en viss teoretisk konstruktion" för skatten i fråga. Detta innebär, så- som professor Eberstein framhåller, att man avstår från varje rättsligt försvar för skatten, från varje för- sök att inpassa den i det svenska rättssystemet. Uppenbart är i själva verket att den nya skattens utform- ning strider mot hittills i Sverige tillämpade grundsatser, eftersom kvarlätenskapens, icke det ärvda beloppets, storlek blir bestämmande. "Med skuldteoris övergivande är nu grunden borta icke blott för kvarlätenskapsskatten i dess tredje upplaga, utan också för kvarlätens- kapsskatten själv. Skuldteorin skulle ju bevisa kvarlätenskapsskat- tens rättsenlighet. Men sedan denna släppts finns icke längre något skäl att åberopa varför lika stora arvs- lotter skulle beskattas olika, allt- eftersom de komme från ett större eller mindre dödsbo. Om delägare i olika stora dödsbon fått lika stora lotter — i ett dödsbo på 100.000 kr. finns t. ex. fyra barn, men i ett döds- bo på 50.000 kr. endast två barn —, så kräver rättvisan att lika hög skatt uttas av dem alla, och en skatt som i ett dylikt fall träffar delägarna i det större dödsboet hårdare än del- ägarna i det mindre måste dömas så- som orättvis." Det är belysande för regeringens uppträdande i skatte- frågan att sedan en viss motivering ihjälkritisierats och förkastats man icke ens gör sig besvär att söka fram- lägga en ny, mera hållbar motive- ring. Godtycke utan förklädning!

60

203
64
63
58

388